

D.2364

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 4

ELAZIĞ - 1999

HAZRET-İ MUHAMMED (S.A.V.) VE SABIR

Yrd.Doç.Dr. Adem TUTAR*

Akıl vasfı ile diğer canlılardan ayrılan ve düşünce yeteneğine sahip olan insan, kendisinin boşuna ve tesadüfî yaratılmadığının bilincine ulaşabilir. İnsan, doğuyor ve belirli bir süre yaşadktan sonra ölüyor. İnsanların bu şekilde devam eden düzenini, kim ve neden ortaya koymuştur? diye düşündüğümüzde; insandan daha güçlü bir varlığın, bu sistemi kurduğunu idrak edebiliyoruz.

İnsanlardan daha güçlü olduğunu aklımızla kavrayabildiğimiz bu yüce varlık, göndermiş olduğu ilahî kitap Kur'an-ı Kerim'de, insanı niçin yarattığını ve dünya denilen bu âleme niçin gönderdiğini, birçok ayette açıkça ifade etmektedir. Allah Teâla; "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."¹ diye buyurmaktadır. Başka bir ayette; "O ki hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır."² diye buyurmuştur.

Yukarıda geçen ayetlerin ifadelerine göre; insan, dünyaya boşu boşuna gönderilmemiştir. Dünya hayatı, insanın Allah (c.c.)'a kulluğunu ispat etmek için, belli bir süre ikamet ettiği bir mekandır.

Allah-u Teâla, insanlar, Tevhid inancı'ndan uzaklaştıkları dönemlerde, onları tekrar bu inanca çağırmak için birçok peygamberler, dinler ve kutsal kitaplar göndermiştir. Tevhid İnancı'nın yok olmaya az kaldığı miladî 610 yılında, Hz. Muhammed (s.a.v.) en son peygamber³, İslam dini en son

* Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi.

¹ Kur'an-ı Kerim, Zâriyât, 56.

² Kur'an-ı Kerim, Mülk, 2

³ Kur'an-ı Kerim, Ahzâb, 40.

din⁴, Kur'an-ı Kerim de en son ilahî kitap⁵ olarak, bütün insanlığa gönderilmiştir.

İslam dini her ne kadar Mekke'de zuhur ettiyse de, emir ve yasakları bütün insanlara şamil olan, ilahî bir dindir. Allah Teâla, Peygamber (a.s.)'e hitaben; **"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik, fakat insanların çoğu bunu bilmezler."**⁶ diye ifade ederken, İslam'ı bütün insanlara gönderdiğini açıkça belirtmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), inançsızlığın ve ahlaksızlığın had safhada olduğu Mekke toplumunda; her yönüyle takdir gören ve kendisine saygı duyulan bir insandı. Fakat, ne zaman ki, Allah (c.c.)'dan almış olduğu ilahî emirleri tebliğ etmeye başladı, o zaman, çocuklarının kötü davranış ve eziyetlerine maruz kalmıştır.

Allah Resulü, hem şahsî hayatını ilgilendiren konularda, hem de peygamberlik vazifesi gereği yapmış olduğu faaliyetlerinde, birçok musibetlerle karşılaşmıştır. İleride görüleceği üzere, uğradığı her türlü eziyet ve musibetleri, büyük bir sabırla göğüsleyerek, hem bir insan, hem de bir peygamber olarak, görevini mükemmel bir şekilde tamamlamıştır.

Sabır kelimesi, Arapça bir kelime olup "sabera" kökünden gelmektedir. Türkçe olarak; birini bir şeyden alıkoymak, hapsedmek, tutmak, sabretmek, dayanmak, musibet ve belalara dayanmak anlamlarına gelmektedir⁷. Sabır kelimesi Türkçe lügatlerde; acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini beklemek, dayanmak gibi manaları ifade etmektedir⁸.

Erzurumlu İbrahim Hakkı, sabır kelimesini geniş bir şekilde açıklarken; nefsi telaştan men etmek, nefsin hazlarından mücadele ile sıyrılıp uzaklaşmak, nefis perhizine devam edip sabit kalmak, diye ifade etmiştir⁹. Sabrı dört kısma ayıran İbrahim Hakkı, birincisine itaatte sabır, ikincisine kötülükleri terketmede sabır, üçüncüsüne dünyanın lüzumsuz işlerinden sabır, dördüncüsüne şiddet ve belalara sabır adını vermiştir¹⁰.

İnsan, tabiatı icabı hayatta, maddî ve manevî birçok sıkıntılarla karşılaşır veya bir takım musibetlere maruz kalabilir. İnsan, karşılaşmış olduğu

⁴ Kur'an-ı Kerim, Mâide, 3.

⁵ Kur'an-ı Kerim, Hicr, 9.

⁶ Kur'an-ı Kerim, Sebe, 28.

⁷ Mevlüt Sarı, *El-Mevârid, Arapça-Türkçe Lûgat*, İstanbul-Tarihsiz, 854.

⁸ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara-1988, II, 1236.

⁹ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetname*, (Sad. M.Fuad Başar), İstanbul-1984,391.

¹⁰ Erzurumlu İbrahim Hakkı, 395.

her türlü sıkıntıya, insan olma vasfından bir şey kaybetmeksizin, göğüs gerek mücadele edebilirse, sabırlı bir insan olarak mutluluğa erişebilir.

Hz. Muhammed (a.s.)'in hayatına baktığımız zaman, O'nun sabır konusundaki hassasiyetini en güzel şekilde görmek mümkündür. O, daha peygamberlik vazifesi ile görevlendirilmeden önce, maddî ve manevî birçok sıkıntılarla karşılaşmış ve bütün şartlara rağmen, üstün bir insan vasfına ulaşmıştır.

Hz. Muhammed (a.s.), daha dünyaya gelmeden, babası Abdullah vefat etmiştir¹¹. İnsanın küçük yaşta babasının olmaması ve onun verdiği manevî sıkıntı ve buna bağlı olarak maddî sıkıntının da olmasının güçlükleri ortadadır. Muhammed b. Abdullah, altı yaşında iken annesi Âmine vefat etmiştir¹². Daha doğmadan babasını kaybeden mübarek insan, annesini de kaybedince, öksüz ve yetim olarak hayatın zorluklarına küçük yaşta maruz kalmıştır. Her ne kadar, dedesi Abdulmuttalib, O'nun bakımıyla ilgileniyor ise de, 8 yaşındayken dedesi Abdulmuttalib de vefat etmiştir¹³. Muhammed (a.s.), dedesinin ölümünden sonra, dedesinin vasiyeti gereği, babasıyla ana-baba bir kardeş olan amcası Ebû Talib'in yanında kalmaya başlamıştır¹⁴. Ana-baba sevgisinden küçük yaşlarda mahrum kalmasına rağmen, olgun bir insan gibi sabır göstererek, amcasının yanında hayatını devam ettirmiştir.

Hz. Muhammed, itikadî, ahlakî ve amelî yönden büyük bir buhran içinde bulunan Mekke toplumunda, kendisine güven duyulan bir insan olarak herkesin takdirini kazanmıştır. Kâbe'nin tamiri sırasında, Hacer'ül-Esved (siyah taş)'in yerine konmasında ihtilafa düşen, bu şerefe nail olmak için birbirini öldürmeye kadar yeltenen Kureyşliler, bu konuda, Kâbe'ye ilk giren kişinin hakem olması üzerinde ittifak etmişlerdir. Onların yanına ilk giren kişinin Muhammed b. Abdullah olduğunu gördüklerinde; "İşte Emin, biz razı olduk, işte Muhammed!" demişlerdir. Yüce kişi, eminliğine yakışır bir üslupla, herkesin hoşuna gidecek bir çözümle, olayı tatlıya bağlamıştır¹⁵.

¹¹ İbni Hişam, **Siret-i İbni Hişam**, (çev. Hasan Ege), I, İstanbul-1994, 214; Philip K.Hitti, **İslam Tarihi**, (çev. Salih Tuğ), I, İstanbul-1989, 165-166.

¹² İbni Hişam, I, 225; Hasan İbrahim Hasan, **İslam Tarihi**, (çev. İsmail Yiğit, Sadreddin Gümüş), I, İstanbul-1991, 99.

¹³ İbni Hişam, I, 226-227; Mevlana Şibli, **Asr-ı Saadet**, (çev. Ö.R.Doğrul, Sad. O.Z.Mollamehmetoğlu), I, İstanbul-1973, 130.

¹⁴ İbni Hişam, I, 240; Muhammed Hamidullah, **İslam Peygamberi**, (çev. Salih Tuğ), I, İstanbul-1993, 44.

¹⁵ İbni Hişam, I, 261-263; Taberi, **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi**, (çev. Z.Kadiri Ugan, Ahmet Temir), IV, İstanbul-1992, 81-82.

Çocukluğunda ana-baba sevgisinden mahrum kalan Abdullah'ın oğlu Muhammed, peygamber olmadan önce ölen çocukları¹⁶ nedeniyle, evlat acısını da derin bir şekilde görmüş ve buna da büyük bir sabır göstermiştir. Hz. Muhammed (a.s.), peygamberlik öncesi döneminde karşılaştığı bütün musibetlere rağmen, gayr-ı meşru hiçbir şeye bulaşmadan, ilahî vahiyle muhatap oluncaya kadar, şerefli bir insan olma vasfını muhafaza etmiştir.

Hz. Muhammed (a.s.), 40 yaşına geldiği zaman peygamberlik vazifesi ile görevlendirilmiştir¹⁷. Resul-i Ekrem, İslam'ı tebliğ görevine başladığı andan itibaren, Mekke ahalisinin bir kısmı kendisine iman etmeye başlamışlar fakat, müşriklerin eziyetlerine maruz kalmışlardır.

Kureyş, Resulullah'a ve Ashab'ına karşı düşmanlığını iyice artırdığında, Allah'ın Elçisi, işkencenin maddî ve manevî her türlü süyle karşılaştırmıştır. Bu konuda, Abdullah b. Amr b. el-As; "Nebi Kâbe'nin Hırc denilen yerinde namaz kılarken Ukbe b. Ebî Muayt çıkageldi. Resulullah'ın elbisesini toplayıp mübarek boynuna dolayarak hırsla O'nu boğmaya çalıştı. O sırada Ebû Bekir gelip yetişti, Ukbe'nin omuzundan tutup öteye fırlattı ve (Rabbim Allah'tır diyor diye faziletli bir adamı öldürecek misiniz?) dedi"¹⁸ diye rivayet etmektedir.

Resulullah, Müşriklerin saldırılarına maruz kaldığı gibi, Ashab'ı da zulmün her türlü süyle karşılaştırmıştır. İbni Cübeyr, İbni Abbas'a; "Müşrikler, Müslümanlara dinlerini terke mazur sayılabilecek derecede eziyet ediyorlar mıydı?" diye sorduğunda, İbni Abbas, "Bir Müslümanı döverlerse, aç susuz bırakırlarsa, O, acı ve ızdıraptan oturup kalır, ayağa kalkamazdı. Ona, Lat, Uzza senin ilahın değil mi? diye sorulunca O da evet derdi. Hatta onlara el-Cal uğrar, Bu el-Cal senin ilahın mı? dediklerinde eziyetten evet cevabını verirdi."¹⁹ diye cevap vermiştir.

Müşriklerin, Müslümanlara yapmış oldukları işkenceler çok şiddetli idi. Müslümanlar, güneş altında sıcak kumlar üzerine yatırılır ve göğüslerine ağır taşlar yığılır, vücutlarının her tarafı kızgın demirlerle dağlanır, yahut boğulmak üzere sulara yatırılırlardı²⁰.

¹⁶ İbni Hişam, I, 253.

¹⁷ İbni İshak, Siyer, (naz. Muhammed Hamidullah), İstanbul-1991, 185-186; İbni Hişam, I, 309.

¹⁸ M.Said Ramazan el-Buti, Fıkhu's-Siyre, (çev. A.Nar, O.Aktepe), İstanbul-1985, 108, İbni Hişam, I, 384-385.

¹⁹ İbni İshak, 252-253; İbni Hişam, I, 433.

²⁰ Şibli, I, 169-170; Hamidullah, I, 92-99.

Beni Mahzun, Ammar b. Yasir'i ve O'nun babası ile annesini, öğle- nin sıcağı kızdığı zaman, Mekke'nin kızgın kumları üzerine yatırıp işkence etmişler ve Yasir'in anasını bu işkence esnasında katletmişlerdir²¹.

Bilal-i Habeşi, yalnızca "Allah birdir, Muhammed (a.s.) O'nun kulu ve elçisidir." dediği için, Umeyye b. Halef tarafından Mekke'nin vadisinde, kızgın kumlara yatırılıp üzerine büyük kaya parçası konularak, işkenceye uğramıştır²².

İslam Tarihi'nde, yukarıdaki misalleri çoğaltmak mümkündür. İşkencelerin artması üzerine, Resulullah, Ashabı'na yapılan eziyetlere mani olamayınca, Onları sıkıntıdan kurtarmak için Habeşistan'a hicret ettirmiştir²³. Müslümanlar, inançlarını yaşayabilmek için memleketlerini terkedip göç etmek zorunda kalmışlardır.

Müşrikler, Resulullahın Ashabının emniyet ve sükunete kavuştukları bir memlekete sığındıklarını ve Necâsi'nin de kendisine sığınan kimseleri koruduğunu öğrenmişlerdi. İlaveten, Hamza b. Abdulmuttalip ve Ömer b. el-Hattab'ın Peygamberin tarafına geçmeleri, müşriklerin Haşimoğullarına karşı tecritlerini artırmalarına sebep olmuştur²⁴.

Bütün bu sıkıntılara rağmen Allah Resulu ve Ashabı, büyük bir sabır göstermişlerdir. Nihayet Resulullah, Onların Medine'ye hicret etmelerini emrederken; "Şüphesiz Allah sizin için kardeşler kıldı ve kendisinde emin olacağınız bir yurt kıldı." diye buyurmuştur. Bunun üzerine Müslümanlar, Akabe'de Allah'ın elçisine biad eden insanların memleketi olan, Medine'ye hicret etmeye başlamışlardır²⁵.

Hicretten sonra Mekke'de, Resulullah, Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve yakalanıp dininden caydırılanlar hariç, hiçbir Müslüman kalmamıştır. Allah'ın Elçisi de, Cenab-ı Haktan hicret için izin çıktığında, sadık dostu Hz. Ebû Bekir ile hicret etmişlerdir²⁶. Böylece İnananlar, sırf dinlerinden dolayı canlarını, mallarını, hürriyetlerini koruyabilmek için, doğdukları topraklardan sürgün edilmişlerdir.

Resulullah'ın sahip olduğu sabır anlayışını, Ashabı da kâmil manada uyguladıklarında büyük başarılar kazanmışlar, Uhud örneğinde görüldüğü gibi, bu niteliklerini kaybettiklerinde ise, hezimete uğramışlardır. Uhud sa-

²¹ İbni Hişam, I, 432.

²² İbni Hişam, I, 429-430; T.W.Arnold, İntişar-ı İslam Tarihi, (çev. Hasan Gündüzler), Ankara-1971, 43.

²³ İbni Hişam, I, 434; Arnold, 44-45.

²⁴ İbni Hişam, I, 467-471; Hamidullah, I, 113-114.

²⁵ İbni Hişam, II, 128; H.İ.Hasan, I, 121-133.

²⁶ İbni Hişam, II, 143-144, Arnold, 57-58.

vaşı esnasında, Allah'ın Elçisi Müşriklerle karşılaştığı vakit, Kureyş'in hizasına okçular yerleştirmiştir. Başlarına Abdullah b. Numeyr'i geçirerek; gali-biyet ve mağlubiyet durumlarında, emir gelmeden yerlerinden ayrılmamalarını emretmiştir. Müslümanların, Müşriklere üstünlük sağlamaları üzerine bu okçular, ganimet almak düşüncesiyle, yerlerini erken terketmişler ve o sıralarda henüz müşrik olan Halid b. Velid de bu durumdan faydalanarak, İslam ordusunu arkadan çevirmiş ve netice tersine dönmüştür. Müslümanların 70 şehid vermesi, hatta Resulullah'ın dudağının yarılması, dişlerinin kırılması ve mübarek yüzünün yaralanması, sabırları kemale ermemiş bu askerler yüzünden olmuştur²⁷. Eğer Onlar, Allah Resulünün sabrı ile sabırlansaydılar, Uhud savaşı da Bedir'de olduğu gibi sevindirici bir şekilde sonuçlanırdı.

Hem Resulullah, hem de Onunla birlikte olan Müslümanlar, bütün eziyet ve sıkıntılara karşı büyük bir sabır gösteriyorlardı. Çünkü, muhakkak Allah bu gösterilen sabrın mükâfatını verecekti. Allah-u Teala bir ayetinde; **“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!”**²⁸ diye buyurmaktadır. Diğer bir ayette; **“Andolsun ki içinizden cihad edenlerle sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi açıklayınca kadar sizi imtihan edeceğiz.”**²⁹ mealindeki ilahî emirle, Müslümanların görmüş oldukları eziyetlerin gelip geçici olduğu belirtilirken, Onların sabırlarının artması teşvik edilmiştir.

Allah'ın Habibi, Müslümanların çekmiş olduğu sıkıntılar karşısında, Onların sıkıntılarının geçici olduğunu ve bunun karşılığının Allah tarafından verileceğini belirten birçok hadisler söylemiştir. Hz. Muhammed, bir hadis-i şerifinde; **“Allah-u Teala: Bir mümin kululum dünyada sevdiği dostunu aldığı zaman o kimse sabredip Allah'tan ecir beklerse, Onun mükafatı cennettir.”**³⁰ diye buyurmuştur. Başka bir hadiste; **“Allah-u Teala diyor ki: Herhangi bir kulumu gözlerinden mahrum etmek belasına uğrattığımda sabrederse, gözlerinin mükafatı olarak Onu cennete korum.”**³¹ diye buyurulmuştur. Bu gibi ayet ve hadislerle muhatap olan Ashab, Tevhid İnanıcı'nı yaşamak ve başkalarına tebliğ etmek yolunda canından ve malından her türlü fedakarlığı seve seve yapmıştır.

²⁷ İbni İshak, 380-381; İbni Hişam, III, 107; Hamidullah, **Hz. Peygamberin Savaşları**, (çev. Salih Tuğ), İstanbul-1972, 80-81.

²⁸ **Kur'an-ı Kerim**, Bakara, 155.

²⁹ **Kur'an-ı Kerim**, Muhammed, 31.

³⁰ Muhyiddin-i Nevevî, **Riyâzü's-Salihîn**, (çev. K.Burslan, H.H.Erdem), I, Ankara Tarihsiz, 64-65.

³¹ Nevevî, I, 65-66.

Hız. Muhammed (a.s.) ve Ashabı, her türlü eziyetlere rağmen, İslam dininin insanları aydınlatması yolunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmadıkları gibi, bu uğurda vatanlarını terkedip, başka beldelelere hicret etmişlerdir. Habeşistana yapılan göçle ve müteakibinde zulümlerin artması sonucu, Hız. Peygamber'in de ilahî emirle iştirak ettiği Medine hicreti bunların en güzel örnekleridir. Bütün bu olaylar, Resulullah ve İnananların büyük bir sabır timsali olduklarının yanısıra, dünya nimetlerine ne kadar az önem verdiklerinin delilidir. **"Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna (oradaki hayata) gelince, işte asıl hayat odur. Keşke bilmiş olsalardı!"**³² ayet-i kerimesinin en güzel tezahürü, yukarıda işaret ettiğimiz Resulullah'ın ve Ashabının uygulamalarıdır. "Ölen kimseyi üç şey takip eder; ehli ile malı ve ameli, bunlardan ikisi kabir başından döner, birisi kalır, ehli ile malı döner de ameli ölü ile beraber kalır."³³ hadis-i şerifi, Ashabın davranışlarına yön veren metodu belirlemesi açısından mühimdir.

Resulullah'ın dünya hayatı hakkındaki somut davranışları çoktur. Bir gün Allah'ın Elçisi, bir hasır üzerinde uyumuştı. Vücudunda hasır izleriyle kalktı. Uyandığı zaman Abdullah, izleri gidermeye çalıştı ve "izin verin de hasrın üstüne sizi rahatlatacak bir şeyler sersek" dedi. Buna karşılık Hız. Peygamber; "Dünya benim neyime? Dünyada ben bir ağaç altında gölgeleyen sonra da onu terkedip giden bir yolcu gibiyim."³⁴ diye buyurmuştur.

Hız. Ömer (r.a.), insanların dünyada elde ettikleri zenginlikleri zikrederek; "Ben Resul-u Ekrem'i bütün gün açlıktan kıvrıyor, karnını doyuracak hurmanın âdisini bile bulamaz gördüm."³⁵ diye ifade etmektedir.

Resulullah ile birlikte O'nun yakınları ve Ashabının durumu da pek farklı değildi. Özellikle Peygamber ailesinin durumunu izah etmesi bakımından, Hız. Aişe (r.a)'nin rivayeti güzel bir misaldir. Hız. Aişe, "Peygamber (a.s.) vefat ettiğinde, evimin dolabında bir parça arpadan başka canlının yiyeceği hiçbir şey yoktu. Arpadan uzun müddet yedim durdum, nihayet kileye vurdum da tükendi."³⁶ diyerek, durumu açıkça ifade etmiştir.

Sonuç olarak; bütün hayatını sade bir şekilde sürdüren ve karşılaştığı olaylara sabırla muamele eden Peygamber (a.s.), Müslümanların da aynı şekilde hareket edip Allah'ın rızasını kazanmalarını istemiştir. **"Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinizin**

³² Kur'an-ı Kerim, Ankebût, 64.

³³ Nevevî, I, 498; Sahih-i Müslim ve Tercümesi, (çev. Mehmet Sofuoğlu), VIII, İstanbul-1970, 512.

³⁴ İbni İshak, 255.

³⁵ Nevevî, I, 507; Sahih-i Müslim, VIII, 531.

³⁶ Nevevî, I, 507-508; Sahih-i Müslim, VIII, 528.

nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâayktır.”³⁷ ayet-i kerimesinin hayatta en güzel tatbiki bizzat Peygamber (a.s.)’de vücut bulmuştur. “Benden sonra size dünya nimetlerinin ve ziynetlerinin açılıp onlara gönlünüzü kaptıracağınızdan korkuyorum.”³⁸ diye buyuran Allah’ın Elçisi, hem gelecek için büyük bir endişesini dile getirmiş, hem de Müslümanlara açık bir uyarıda bulunmuştur.

Günümüzde, Allah’ın bahşettiği nimetlere karşılık, zengin isek zekat ve vergimizi aksatmadan vermeli, hem Allah’a karşı kulluk vazifemizi, hem de Milletimize ve Devletimize karşı vatandaşlık görevimizi yerine getirmeliyiz. Eğer fakir isek, sabrederek, meşru yoldan rızığımızı sağlamayı hedef edinmeliyiz. Toplumun birlik ve beraberliğinin sağlanabilmesi için, üzerimize düşen vazifeleri büyük bir özveri ile yerine getirmeliyiz.

“Ey iman edenler, sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin, çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.”³⁹ ve “Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip iyi amel işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler müstesnadır.”⁴⁰ mealindeki ayet-i kerimelerde buyurulan vasıflara uygun bir insan olmaya gayret etmeliyiz. Çünkü, Allah’a iyi bir kul, Peygamber’e iyi bir ümmet ve Milletimize iyi bir vatandaş olmak için, bu tavsiyeleri dikkate almak gerekir.

---

³⁷ Kur’an-ı Kerim, Kehf, 46.

³⁸ Nevevî, I, 496-497.

³⁹ Kur’an-ı Kerim, Bakara, 153.

⁴⁰ Kur’an-ı Kerim, Asr, 1-3.